

15. *Музыкальное воспитание в школе / Под ред. О.Апраксиной.* – М.: Музыка, 1982. – 108 с.
16. *Огороднов Д.Е. Музыкально – певческое воспитание детей в общеобразовательной школе.* – К.: Музична Україна, 1981. – 180 с.
17. *Орлова Н.Д., Алиев Ю.Б. Хоровое пение.* – М.: Просвещение, 1971. – С. 6 – 37.
18. *Раввінов О. Методика хорового співу в школі.* – К.: Музична Україна, 1969. – 132 с.
19. *Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі.* – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 216 с.
20. *Работа в хоре / Под ред. Д.Л.Локшина.* – М.: Профиздат, 1964. – 300 с.
21. *Сманцер А.П. Гуманизация педагогического процесса в современной школе: История и современность - /учебно-методическое пособие для студентов/. – А.П.Сманцер, Л.В.Кондрашова. – Мн.: “Бестпринт”, 2001 – 308 с.*
22. *Хрестоматія по методике музыкального воспитания в школе /Под ред. О.А.Апраксиной.* – М.: Просвещение, 1987. – 273 с.
23. *Шацкая В.И. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества.* – М.: Просвещение, 1975. – С. 77 – 93.

О.В. Ковальська

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ

Головна мета статті – виявити, як музичне навчання сприяє всебічному та гармонійному розвитку учнів.

The main aim of this article is to show how musical education helps all – round and harmonic education of students.

Одна з найважливіших та актуальних проблем нашої держави та освіти – це виховати всебічно, гармонічно розвинуту особистість. Сучасна педагогіка розробила таку систему виховання, яка висуває завдання формування особистості, здібної активно, творчо перетворювати дійсність.

Естетичне виховання – обов'язковий елемент формування всієї сукупності духовного багатства індивіда. Сам процес естетичного росту в становленні свідомості юнацтва повинен бути демократичним. Необхідно входження в свідомість учнів естетизації різних сфер життя суспільства, як засобу виявлення самореалізованих творчих задатків.

Естетичне виховання здійснюється системою цілеспрямованої

діяльності, орієнтованої на досягнення розвитку відповідних здібностей, навиків, а також отримання знань, які складають в сукупності необхідний суспільству рівень естетичної культури особистості.

Формування особистості – це складний багатогранний процес, який виступає в формі фізіологічного, психологічного та соціального становлення людини й визначений внутрішніми та зовнішніми природними та суспільними умовами. “Развитие и совершенство личности, особенно в детстве, приходит, главным образом, под влиянием воспитания. Воспитание “проектирует” личность преднамеренно и планомерно поднимает ее на новую ступень, движет ее в заданном направлении...” - писав Л. С. Виготський.

У загальній педагогіці термін “виховання” розглядається як спеціально організований процес, направлений на розвиток особистості вихованця. Вона вивчає цілі, зміст, засоби і методи виховання. Виховуючи, необхідно знайти засоби та способи педагогічного впливу, які найбільш підходять певному віку дітей.

Розвиток у дітей здібностей сприймати прекрасне в навколишній дійсності, в творах мистецтва, в природі, у ставленні до людей, відрізнити прекрасне від потворного, розвивати смак до прекрасного й здібності самому творити прекрасне – все це й є естетичне виховання.

Естетичний спосіб відображення світу завжди пов'язаний з пізнавальною та практичною діяльністю учнів. Естетичне виховання направлено на вирішення наступних задач:

- формування в учнів здібностей сприймати, відчувати, вірно розуміти та оцінювати прекрасне в навколишній дійсності та мистецтві;
- розвиток глибокого розуміння краси природи, здібності зберігати цю красу;
- оволодіння учнями знань, а також вмінь та навичок в таких видах мистецтв, як музика, спів, малювання, художнє слово, драматизація;
- розвиток творчих здібностей в учнів, вмінь, навичок відчувати та створювати красу в навколишньому житті, в школі, дома тощо;
- розвиток в учнів розуміння краси у відносинах між людьми.

У процесі всебічного розвитку особистості мистецтву належить відповідальна роль. “Хотя основой всестороннего развития личности является сама жизнь, в которой главную роль играет целеустремленный творческий труд, но жизнь без искусства – не формирует и не воспитывает человека целостного, всесторонне и гармонично развитого” [1].

Музичне виховання, в психолого-педагогічній літературі, розглядається як невід'ємна частина естетичного виховання учнів, підсумком якого виявляється формування загальної культури особистості.

У нашому суспільстві музичне виховання розглядається не як сфера, яка доступна обраним обдарованим дітям, а як складова частина

загального розвитку всіх учнів.

Видатний педагог В. О. Сухомлинський називав музику “могучим средством эстетического воспитания... Музыка – могучий источник мысли. Без музыкального воспитания невозможно полноценное умственное развитие ребенка... Умение слушать и понимать музыку – один из элементарных признаков эстетической культуры. Без этого невозможно представить полноценного воспитания” [4, 52-53].

Музичне виховання містить у собі два напрямки:

– формування духовних потреб учнів, їхніх моральних уявлень, інтелекту, розвиток ідейно-емоційного сприймання та естетичної оцінки життєвих уявлень;

– формування музичної культури учнів (розвиток здібностей до сприйняття музики).

Музика, завдяки впливу на людину, виховує естетичний ідеал – у цьому особливість її змісту. Вона є засобом формування інтелекту, емоційної культури, моральних почуттів, естетичного виховання.

Слід визначити такі види музичної діяльності:

– розвиток здібностей сприймати музику (слухання);

– творчо-виконавська діяльність (гра на музичних інструментах, участь у оркестрі, ансамблі, сольний та хоровий спів, ритміка тощо);

– музично-пізнавальна діяльність (розкриття закономірностей та особливостей в її історичному становленні та розвитку).

Слухання музики (її сприйняття та аналіз) – основний вид музичної діяльності в школі, якому належить ведуча роль в реалізації пізнавальної та комунікативної функції музики.

Головним компонентом сприйняття музики є емоційний відгук на її зміст.

Вирішення цієї проблеми пов’язане з необхідністю спеціально підбирати музичний репертуар та методику роботи з ним. Використовувати на заняттях в період слухання музики твори інших видів мистецтв (образотворче мистецтво та художня література), що підвищить музичне сприйняття та активізує аналіз музики.

Творчо-виконавська діяльність тісно пов’язана з пізнавальною діяльністю. Безліч форм музичного сприйняття прилучає учнів до знань з нотної грамоти, закономірностей музичного мовлення, вчать усвідомлювати та виконувати музичні твори.

Удосконалюючи ту чи іншу форму музичної діяльності, необхідно враховувати такі принципи:

– комплексне рішення основних завдань в музичному вихованні;

– систематичність;

– поступовість;

– послідовність;

– повторність.

Усі наведені принципи дають можливість розширити світогляд, розвинути музичні здібності учнів.

Таким чином, якісний результат в естетичному вихованні учнів основної школи в процесі музичного навчання викладач досягає за умов:

- урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- педагогічна взаємодія, співпраця та співтворчість вчителя та учнів;
- творчий підхід вчителя до навчального процесу (упровадження інноваційних та нестандартних методів навчання);
- вільний вибір навчальних завдань, спрямований на розвиток творчого потенціалу та забезпечення можливостей для їх самореалізації;
- активна позакласна діяльність (гуртки, студії, творчі вечори, відвідування концертів тощо).

Отже, естетичні цілі виховання несуть, насамперед, розвиваючий характер. У процесі музичного навчання створюються оптимальні умови для всебічного розвитку учнів та відбувається це тільки через діяльність.

Музичне навчання – пізнавальний багатогранний процес, який впливає на формування естетичного смаку, сприяє становленню характеру, норм поведінки, збагачує внутрішній світ людини, виховує любов до музичного мистецтва, формує моральні якості особистості.

Література:

1. Баранов С. П. Педагогіка // Учебное пособие для пед. училищ. – М.: Просвещение, 1981.
2. Выготский Л. С. Собрание сочинений. В 2-х т. – М., 1982. – Т.2.
3. Котляревский И. А., Полянский Ю. А. Актуальные пробелы музыкального образования // Музична Україна. – 1986.
4. Сухомлинский В. А. ст. “Серце отдаю детям” / Попов. В., Добровольская Н. Методика музыкального воспитания. – М.: Музыка, 1990. – С. 52-53.

І.В. Іванченко

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ УМІНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ МУЗИКИ

Для здобуття позитивних результатів у вокально-хоровій роботі, чимале значення має знання та створення педагогічних умов підвищення якості вокально-хорової роботи в процесі навчання учнів.

Під педагогічними умовами формування якості вокально-хорової роботи розуміють такі спеціально створені умови, за яких здійснюється глибоке осягнення ідейно-естетичного змісту музичного твору і посилюється його вплив на особистість.

Ключові слова: вокально-хорова робота, педагогічні умови.

It is important for receiving positive results in a vocal-choral work to know and to create pedagogical conditions of rising of the quality of the vocal-choral work in the process of pupils' education.

Pedagogical conditions of forming of quality of vocal-choral work mean specially created conditions owing to which deep understanding of aesthetic content of a musical composition are carried out and its influence to the personality strengthen.

Key words: vocal-choral work, pedagogical conditions.

Створення цих умов полягає як у доцільному доборі музичних творів і підготовці учнів, так і в організації необхідного середовища.

Першою педагогічною умовою підвищення якості вокально-хорової роботи є вміння педагога роз'яснювати вокально-хорові завдання, що сприяє якісному засвоєнню знань та вірному виконанню вимог вчителя учнями. Тобто учні повинні усвідомити зміст завдання вокально-хорової роботи. Ця умова вимагає вмілого, гармонійного поєднання пояснень і практичного показу вчителя.

Другою педагогічною умовою підвищення якості вокально-хорової роботи є вміння педагога голосом показати вірність співу.

Учні як свідомо, так і підсвідомо будуть намагатися наслідувати манеру звукоутворення вчителя. Тому вчитель повинен обов'язково володіти добре поставленим та чисто інтонуючим голосом, але, в свою чергу, співати як оперний співак йому зовсім не обов'язково.

Третьою педагогічною умовою підвищення якості вокально-хорової роботи є вміння педагогом чути недоліки голосоутворення учнів.

Вчитель повинен звернути увагу учнів на те, як світло, дзвінко, звучить його голос, порівняти звучання свого голосу зі знайомими звуками скрипки, дзвоника, бджілки тощо. Перед учнями поставлена конкретна звукова мета, доступна їх розумінню (наслідувати скрипку, дзвоник).

В процесі вокально-хорової роботи вчитель показує дітям, як він досягає потрібного звучання, як він правильно відкриває рота, починаючи спів (нібито вдихаючи аромат квітки), як стоїть під час співу.

Отже, вчитель повинен пояснювати різними засобами мету, до якої треба прагнути (звучання голосу) і шлях, яким можна досягти цієї мети.

Учням старшого віку, досвід яких значно ширший, можна давати більш глибокі пояснення, в процесі вокально-хорової роботи, вдаючись іноді до аналізу, процесу, який відбувається при правильному або неправильному співі. Важливою педагогічною умовою підвищення якості вокально-хорової роботи є вміння педагогом фокусувати увагу учня на гарних звуках його голосу.

Учні повинні усвідомлено підходити до звукоутворення та контролювати свій спів, намагатися співати краще і в цьому їм повинен

допомагати саме вчитель, який через вміння фокусувати увагу учнів на гарних звуках їх голосів буде старанно намагатися розширити об'єм цих звуків, в цьому йому допоможуть самі учні.

Щоб подолати навички напруженого співу, вчитель повинен роз'яснювати учням старшого віку таким чином: "Опускайте добре нижню щелепу, бо, коли ви співаєте з затиснутим ротом (особливо голосні та йотовані і, й, є, е), ваша горлянка автоматично затискається".

Треба пояснити учням, що при співі не можна напружувати шию, груди треба розправити, щоб легені не стискалися і дихання було цілком вільним.

Роль правильного показу дуже важлива ще й тому, що голосові складки людей мають властивість повторювати в загальмованому вигляді ті рухи, які відтворюють м'язи співака (в даному разі вчителя, який показує правильний спів).

Можна сказати, що набуття дітьми вокально-хорового досвіду змінює в деякій мірі співвідношення показу і пояснення. Чим більше вокально-хоровий досвід здобули учні, тим меншу роль грає показ, а більшу – пояснення, проте навіть і в досвідченому хорі роль показу ще досить висока, хоч і менша, ніж в роботі з малюками-початківцями.

В процесі вокально-хорової роботи, вчитель повинен з усією відповідальністю підійти до якості пояснень та показу. Сама форма бесіди повинна активізувати зорову і слухову увагу дітей. Тому доречна бесіда вчителя, побудована на запитаннях до учнів. Наприклад, такі питання: "Як я відкриваю рота?", "Коли я заспівав краще, вільніше, світліше?".

Роблячи порівняння із зоровими, слуховими і просторовими уявленнями, вчитель повинен підбирати зрозумілі порівняння. Можна іноді використовувати аналіз не тільки позитивного показу, але й негативного, неправильного, щоб шляхом порівняння довести перевагу кращого.

Вокальний показ учителя повинен бути правильним. Вчитель не обов'язково повинен мати винятковий вокальний голос, але він повинен добре володіти тим вокальним матеріалом, який має.

Найголовнішою педагогічною умовою підвищення вокально-хорової роботи є вміння педагогом підбирати вокальні вправи в логічній послідовності, як звукові, так і беззвукові (дихальна гімнастика, фізичні вправи та ін.), використовувати вокально-хорові вправи з учнями вчитель повинен систематично. Багаторазове повторення дії, як відомо, завжди веде до автоматизації. Чим простіша дія, тим легше і швидше вона автоматизується, чим вона складніша - тим довше проходить цей процес.

В процесі вокально-хорової роботи, треба забезпечити поступовість завдань та систематичність, постійність у вправах. Наприклад, якщо після того, як учні навчаться добре співати в помірному темпі необхідну послідовність звуків у зручній теситурі, одразу дати їм пісню в швидкому

темпі, побудовану на стрибках в широкому діапазоні, то таке навчання не дасть хороших наслідків, бо тут буде порушена система.

Зрозуміло, якщо вчитель матеріал вправ і пісень підбирає в системі, але працює з дітьми нерегулярно, багато пропускає, то тут буде порушена постійність тренажу і це теж затримає успішне утворення вокально-хорових знань. Треба поступово ускладнювати завдання і створювати умови для постійного засвоєння вправ. Наприклад, домігшись у дітей вільного звукоутворення на диханні з хорошим використанням резонаторів на мелодіях в зручній теситурі і в помірному темпі, слід дуже обережно переходити до співу мелодій у більш швидких темпах. Тому, наприклад, розучування пісні здебільшого проходить спочатку в уповільненому темпі. Особливо ретельно у вокально-хоровій роботі треба додержуватись поступовості і систематичності, коли доводиться переборювати хибні навички співу і прищеплювати нові, правильні звички. Це так зване явище інтерференції, при якому виявляється конфлікт між старою і новою навичкою. В цьому випадку доводиться гальмувати стару навичку. Наприклад, учень звик співати напружуючи горлянку, а його треба навчити співати вільно, без напруження. Звична дія (напружений спів) весь час гальмує утворення нової навички (ненапружений спів). В процесі вокально-хорової роботи за умови правильних дій вчителя, буде відбуватися процес перебудови, а невдовзі і взагалі, зникнення негативної навички. Проте, як тільки змінюються обставини, за яких самоконтроль учнів слабшає (учні дуже хвилюються під час виступу), як знову стара навичка перемагає нову (якщо остання закріплена ще недостатньо) і знову учні починають співати напружено. Щоб цього не було, треба добре закріпити нову навичку, утворити стійкий стереотип. Тут систематичність та поступовість у вокальних вправах відіграють виключно важливу роль.

Особливою педагогічною умовою підвищення якості вокально-хорової роботи є вміння педагогом розвивати творчу ініціативу самих учнів. Вчитель музики, в процесі вокально-хорової роботи, повинен викликати у дітей бажання навчитись гарно співати.

Учні повинні з зацікавленістю та емоційністю, з повним усвідомленням ставитися до оволодіння вокально-хоровими знаннями.

В процесі вокально-хорової роботи педагог повинен створити такі педагогічні умови, при яких учні усвідомлювали б свої досягнення та розуміли недоліки, тому що це дуже допомагає успішному навчанню. Тому корисно, щоб вчитель після розучування пісні пояснював учням, чого вони навчилися, в чому пішли вперед.

Важливою педагогічною умовою підвищення якості вокально-хорової роботи є вміння педагогом добирати цікавий музичний репертуар. Пісні шкільного репертуару повинні захоплювати дітей, зацікавити їх оригінальними вправами в процесі вокально-хорової роботи.

Також, важливою педагогічною умовою підвищення якості вокально-хорової роботи є вміння педагогом використовувати музичний інструмент в своїй практичній діяльності. Фортепіано в роботі вчителя середньої школи може розглядатися в плані двох функцій: допоміжної та самостійної. Допоміжна роль фортепіано визнана всіма – це, передусім, акомпанемент. Фортепіанний супровід, сприяє розвитку гармонічного слуху, і тому застосовують фортепіано не тільки для акомпанування пісень, але й різних вправ (розспівування, гармонізація гами, тощо). Музика – це мистецтво звуку, і будь-які музичні здібності учня може розвивати тільки реальне музичне звучання. Жива інструментальна ілюстрація дає запас нових яскравих вражень і необхідна для більш повного розкриття багатьох теоретичних понять. Наприклад, поняття про регістр. Людський голос, тим більше голос дитини, не дає такого чіткого уявлення про регістр, як інструмент. Підбирати цікаві твори для контрастного зіставлення різних темпів, ритмів, динаміки, нюансів на фортепіано набагато легше, ніж на матеріалі пісень. Вчитель повинен вміти читати з листа, добре, вільно володіти інструментом.

Вчитель повинен вміти образно, доступно розповісти про виконуваний твір, запалити інтерес, фантазію маленького слухача і виконати ці прості дитячі твори на стільки високохудожньо, щоб повністю оволодіти уявленням дитини. При показі вчителем музичного матеріалу, на дитину впливає не тільки звучання, але й сам виконавець. Його жести, міміка, які мають для них особливо велике значення.

Вчитель обов'язково повинен вміти вільно транспонувати та підбирати на слух. Музичний інструмент, особливо фортепіано, є засобом активного виховання, а не тільки добрим “помічником” чи “наочним приладдям”. Недооцінка його ролі дуже позначається на якості вокально – хорової підготовки учнів в процесі вокально-хорової роботи.

Виконання вимог стосовно раціональної послідовності роботи з удосконалення якості музичного матеріалу учнями на уроках музики стає основою для підвищення якості вокально-хорової роботи молодших школярів.

Основними критеріями сформованості вокально-хорової роботи є:

- 1) ступінь усвідомлення змісту та передачі образу даного твору;
- 2) послідовність виконання вимог;
- 3) якість виконання вимог висунути до даного твору.

Перелічені критерії допоможуть визначити рівень вокально-хорової підготовки учнів.

Вокально-хорова робота, повністю залежить від педагогічних умов, які мають здатність впливати на її якість.

Отже, такими педагогічними умовами є вміння педагогом:

- роз'яснювати вокально-хорові завдання, що сприяє якісному

засвоєнню знань і вірному виконанню учнями музичних творів;

- чути недоліки голосоутворення учнів та виправляти їх шляхом добору особливих вокально-хорових вправ;
- фокусувати увагу учня на гарних звуках його голосу;
- використовувати беззвукі вправи, а саме: дихальну гімнастику, фізичні вправи та ін.;
- підбирати вокально-хорові вправи в логічній послідовності;
- розвивати всі види вокально-хорової техніки в процесі вокально-хорової роботи;
- прищеплювати учням правильний тип дихання (косто-абдомінальний тип дихання);
- перевіряти ступінь засвоєння учнями тих чи інших вправ;
- формувати в учнях м'яку атаку при співі музичного матеріалу;
- планувати урок відповідно до теми;
- володіти музичним інструментом в достатньому ступені;
- використовувати диференційований підхід до школярів в процесі вокально-хорової роботи;
- працювати над художнім образом музичних творів;
- скласти творчу атмосферу на уроці;
- досягти поставленої мети в процесі вокально-хорової роботи;
- працювати з урахування діапазону учнів над вокальними творами;
- спостерігати за чистотою інтонування голосів;
- стежити за дикцією та артикуляцією;
- поєднувати як наукову, так і образну термінологію в процесі вокально-хорової роботи;
- розвивати творчу ініціативу самих учнів;
- поступово вирівнювати регістри голосу в процесі вокально-хорової роботи;
- голосом показувати правильність співу;
- бути музично-теоретично підготовленим до роботи з дітьми;
- використовувати методи вокально-хорової роботи на уроках музики;
- працювати над художнім образом, відповідно до обраного твору.

Виконання умов, що стосуються раціональної послідовності роботи з удосконалення якісного виконання шкільного репертуару на уроках музики стає основою для підвищення якості вокально-хорової роботи в процесі навчання учнів.

Перелічені педагогічні умови дають змогу виявити рівень вокально-хорової роботи зі школярами на уроках музики.

Педагогічними умовами для підвищення сприйняття учнями музичного матеріалу є:

- умови, які забезпечують підвищення якості вокально-хорової

роботи;

- умови, які передбачають включення школярів в активну діяльність в процесі роботи над музичним матеріалом;
- умови, що забезпечують засвоєння учбової інформації;
- умови, які передбачають здійснення навчального процесу на оптимальному рівні розвитку вокально-хорових здібностей;
- умови, які пов'язані з відтворенням вокально-хорових здібностей в процесі вокально-хорової роботи;
- умови, які враховують інтереси, нахили та можливості учнів.

Серед різних видів музичного мистецтва пісня, завдяки своїй унікальній організуючій, виховній та об'єднуючій ролі, володіє дуже великим ідейно-естетичним потенціалом та відіграє величезну роль у духовному формуванні особистості учня.

Пісня супроводжувала людство протягом всієї історії. Ту роль, яку вона відіграє у житті суспільства, її демократизм, визначає її вплив на становлення духовного світу людини.

Важливо, щоб музична мова твору ставала для учнів засобом сприймання й розуміння його образного змісту.

В процесі роботи рекомендується використовувати такі методи: метод емоційного впливу, метод емоційного стимулювання, а також загально-дидактичні методи: роз'яснювально-ілюстративний, демонстративний, репродуктивний, практичний, метод порівняльного аналізу, проблемно-пошуковий та емпіричний методи.

Перелічені методи використовуються не ізольовано, а у різних поєднаннях на всіх етапах роботи над пісенним матеріалом.

Для музичного виховання в загальноосвітній школі відводиться мало часу, а програма дуже об'ємна і відповідно тієї невеликої кількості годин, що відводиться на вокально-хорову роботу над пісенним матеріалом зовсім недостатньо.

Тому, необхідно переглядати побудову вокально-хорової роботи, щоб за короткий проміжок часу роботи над музичним твором забезпечити її ефективність, щоб процес вокально-хорової роботи сприяв розвитку вокально-технічних вмінь та навичок учнів, та підвищував їх загальний рівень вокально-хорової культури.

Розглянемо педагогічні умови, які потрібно створювати для покращення якості вокально-хорової роботи та підвищення вокально-хорових знань та вмінь учнів на матеріали пісень шкільного репертуару.

Розглянемо поетапно роботу над пісенним матеріалом.

Розучування пісні в класі – це захоплюючий процес осягнення музичного образу пісні, оволодіння вокально-хоровими і виконавськими навичками, розвитку музичних здібностей, художньо-образного мислення учнів. Домагаючись виразного виконання пісні, вчитель сприяє вихованню

естетичних почуттів, смаків і суджень, виховує емоційну чутливість, здатність до глибокого естетичного переживання змісту твору.

Колективне виконання пісень об'єднує дітей, привчає до співтворчості, до колективного переживання змісту пісні. Колективний спів дає можливість об'єднати у виконавському процесі учнів з різним рівнем загального і музичного розвитку, залучити до творчої діяльності невпевнених у собі дітей.

Підготовка учнів до вокально-хорової роботи над музичним твором припускає насамперед їх емоційне налаштування на сприйняття та відтворення певного твору. Тут важливу роль відіграє вступна бесіда або розповідь. Їх метою є зацікавлення та підготовка учнів до плідної роботи, активізувати їх увагу та настроїти на певний емоційний стан для подальшої роботи.

Емоційний фактор є універсальним регулятором налаштування гортані на певний режим роботи, який впливає на характер звучання голосу підсвідомо та цілісно.

1) обов'язкове виконання усього твору від початку до кінця, щоб в учнів виникло цілісне уявлення про твір (в деяких випадках дозволяється скорочення обсягу твору, якщо при цьому зберігається зміст і не порушується задум авторів);

2) емоційне виконання відповідно до характеру твору, його змістом та образом;

3) твір повинен бути виконаний повнозвучно, з чіткою дикцією, виразною мімікою, нюансами;

4) акомпанемент відображає характер, тому його слід виконувати емоційно, музикально, виразно;

5) в жодному разі не можна робити помилок при виконанні твору, зулинок, незнання тексту;

6) під час показу твору погляд вчителя повинен бути спрямований на учнів;

7) виконаний твір повинен створити в уяві учнів яскравий, вражаючий художній образ.

В процесі вокально-хорової роботи треба привчати учнів чути як самого себе так і товаришів по співу, звертаючи увагу на супровід вчителя.

Художнє виконання пісні - завершальний етап роботи над нею. Воно може проводитися в класі чи на позакласному заході або присвячуватися до певній події.

Процес засвоєння учбового матеріалу буде більш успішним, якщо він розвиває спеціальні прийоми творчого мислення. Для цього використовуються вправи на спритність та винахідливість, пошук оригінальних розповідей про вивчену пісню. Розвиває творче мислення музична творчість, наприклад: створення мелодій до тексту пісні або

навпаки, визначити, скласти розповідь - "Про що співається в пісні" після прослуховування мелодії пісні без її виконання.

В процесі вокально-хорової роботи над піснею вчитель повинен обов'язково фокусувати увагу учнів на гарних звуках їх голосу, хвалити їх, якщо вони заслуговують цього, заохочувати наводити самостійні приклади, вчити контролювати свій спів, та його якість.

Слід звертати увагу учнів на якість звучання, вчити їх розрізняти гарний спів, оцінювати його, прагнути до вірного виконання, щоб виховати в учнів свідоме й критичне ставлення до співу, слід постійно запитувати їх, чи правильно й красиво проспівана пісня, чи сподобалося їм власне виконання.

В розспівування учнів вчитель повинен включити вправи переважно в мажорі, щоб їх спів асоціювався в учнів з радісним настроєм, а не з нудним виконанням автоматизованих дій.

В процесі вокально-хорової роботи, учні повинні усвідомлювати співацькі завдання і способи їх виконання.

Спостерігаючи за учнями під час їх розспівування, кожен учитель помічав той факт, що деяким учням є незрозумілими вимоги вчителя стосовно їх співацьких завдань і способу їх виконання. Цього не слід допускати тому, що не розуміючи кінцевої мети розспівки учні швидко втрачають інтерес до співу взагалі. Щоб цього не допустити, вчитель повинен вміло поєднувати пояснення з практичним показом. Оскільки вокальний досвід, особливо молодших школярів, незначний, у співвідношенні пояснень і показу більшу роль має відігравати приємний, виразний, вірний спів вчителя. Пояснення мають спиратися на співацький досвід учнів, на образні аналогії, порівняння з слуховими, зоровими, просторовими, руховими відчуттями.

Важливою умовою успішного формування вокально-хорових навичок в процесі вокально-хорової роботи є зацікавлене, емоційне і водночас свідоме ставлення учнів до співу. Треба викликати в учнів бажання навчитися гарно співати, захоплюватися образним змістом пісні, прагнути до того, щоб учні отримували насолоду від співу.

При створенні вище перелічених педагогічних умов якість вокально-хорової роботи на уроках музики буде поступово підвищуватися, що в свою чергу, позитивно відобразиться на загальному рівні вокально-хорової культури учнів.

ФОРМИРОВАНИЕ ОТНОШЕНИЯ К РОДИНЕ У ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДА ДЕМОНСТРАЦИИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА И ДРАМЫ

Введение

Исследования, представленные в данном реферате, являются частью более широких исследований, целью которых была проверка эффективности разных форм и методов построения детского отношения к родине. Отечеством маленького ребёнка будет его дом, любимое место игр во дворе, все любящие его люди, его близкое окружение. Но родина это также страна, в которой человек родился, это люди, которые создавали государство, укрепляли его и развивали, это земля наших родителей. Как у маленького ребёнка создать такой образ родины? Ответ на этот вопрос очень труден прежде всего потому, что исследователи родину понимают по-разному.

Понятие родины в польской литературе

Родина – это одно из наиболее трудных понятий. Однако и оно дождалось углубленного анализа со стороны учёных. Появилось много публикаций, рассматривающих понятие родины с разных точек зрения – социологической, психологической, публицистической, политической. Особое внимание следует уделить социологическому исследованию, названному “Социологический анализ понятия Родина” Станислава Оссовского, где находим следующую формулировку: “Родина – это не географическое понятие, которое можно объяснить без обращения к психике какого-либо общества. Какая-либо территория становится родиной только если там живёт группа людей, которая относится к этой территории определённым образом и определённым образом формирует её обличье. Только тогда данный фрагмент действительности приобретёт особенную ценность, которая превратит его в родину для людей, которые там живут [...]. Родина существует только в субъективной действительности социальных групп, имеющих определённые культурные элементы [...]. Характерные черты родины всегда будут функцией образов, которые сочетают с её названием члены определённого общества” [1]. Итак, родина является теоретико-эмоциональной конструкцией, исходящей из какой-либо местности, из какой-либо группы людей и продолжающейся в интегрированных ценностях души человека. Вследствие такого способа мышления С. Оссовский к понятию “родина” относится как “к кооперации определённого психического отношения, входящего в состав культурного наследия социальной группы” [2].

Анализ происхождения понятия “родина” не даёт однозначного

объяснения, а для людей, использующих данное понятие такое объяснение не имеет значения. В связи с этим представляется верным различие, которое ввёл С.Оссовский – личная родина и идеологическая родина. Первая – это территория личного отношения человека к окружению, а идеологическая родина – это “убеждения человека, его участие в жизни определённой группы и уверенность, что данная социальная группа связана именно с данной территорией. В результате можно утверждать, что личная родина будет разной для каждого из членов народа, а идеологическая родина будет одинаковой для всех, так как “всему народу принадлежит полностью” [3].

Вышеприведённые замечания социолога связаны с размышлениями о родине философа – отца Ю. Бохеньского, который утверждает, что родина – это страна, в которой мы живём, группа людей, государство, история и культура. Это всё вместе взятое имеет огромную ценность для человека и поэтому является для него родиной [4].

В следующей работе, посвящённой родине, находим такое определение родины: “место в мире, то есть наш родной дом, страна, в которой мы живём – свободная и суверенная (как внутренне, так и внешне). Это также символы: гимн, герб и национальные цвета. Они символизируют связь народа со страной и само существование народа, являются также символами целой истории народа: его борьбы за существование и жертв, полёгших во время этой борьбы, это также культурное наследие данного народа” [5]. В научной и публицистической литературе, в повседневной жизни такая связь и отношения называются патриотизмом. Патриотизм “...выражает определённое отношение человека к своей стране и к народу. Это отношение часто называется любовью или привязанностью, но всегда будет глубокой преданностью ценностям, представляемым данной страной и народом” [6]. Иначе говоря, патриотизм – это сложная в своём естестве связь между человеком и родиной, это связь, которая с течением времени становится монолитическим и естественным состоянием – сильным, простым, придающим смысл существованию как отдельного человека, так и общества в целом.

Анализ понятия патриотизма позволяет утверждать, что можно его понимать как: *политический, общественный принцип, *отношение единицы к стране и к народу [7], *мотивация человеческой деятельности (например мотив научной, политической деятельности), *критерий оценки отношений и поведения конкретного человека, но также критерий оценки политических программ, *определённая программа социального воспитания [8].

Во всех аспектах важным является содержание – мериторические указания, которые изменяются вместе с эпохами, общественной ситуацией, политической системой государства. Рассматривая польский патриотизм, можно заметить в нём следующие направления: *патриотизм

в битвах, *патриотизм возрождения родины, *религиозный патриотизм, *ностальгический патриотизм, *революционный патриотизм [9].

Отношение в практике стремится к “расширению личной родины на целую сферу идеологической родины, иначе говоря [...] к “приватизации” идеологической родины, “приватизации” через создание личностного отношения единицы к целой территории” [10]. Однако это будет серьёзной задачей для педагогов.

Методические указания к формированию понятия родины у дошкольников.

Каждый учитель ставит себе вопрос: какие элементы патриотического отношения следует формировать у дошкольников, а также какие пути и механизмы приобретения чувства патриотизма можно и следует использовать по отношению к ребёнку в дошкольном возрасте? Для обыкновенного воспитателя детского сада это первостепенный вопрос, потому что после реформы образования, при программной децентрализации, существует 20 программ дошкольного воспитания, допущенных Министерством Образования.

Во многих программных предложениях очевидно, что учитель как интерпретатор программы, должен иметь полное понимание того, чем является родина, патриотизм, каковы пути его формирования, каким образом функционируют механизмы формирования образа родины у маленького ребёнка. Что может быть источником этих знаний и умений воспитателя? Не первый раз – *implicite* – в программах видим ссылки на зрелую национальную сознательность, эрудицию воспитателя. Условно принимается, что каждый воспитатель должен знать каков смысл программного содержания, так как каждый человек является патриотом, и хорошо знает, что должен делать в области формирования правильного отношения ребёнка к родине. Проведённый в данной статье всего лишь сигнализирующий анализ проблематики родины и патриотизма указывает, что в действительности все иначе, что от воспитателя слишком многого ожидаем, что следует уделить ему больше мериторичной и методической помощи.

Действительно, в воспитании, формирующем отношение “ребёнок – родина” на нижнем уровне образования, каким есть детский сад, ожидается, что воспитатель имеет определённые знания, умения и своим повседневным поведением демонстрирует уважение к Польше, чувство гордости, следующее из факта, что он Поляк, а также что его поведение будет для ребёнка указывать однозначно на любовь к родине (культура речи, знание истории и т. д.). Это важные ожидания, если примем во внимание возраст воспитанников, их психо-физические особенности, которые говорят о том, что дошкольник формирует свое отношение прежде всего через подражание. Этот механизм относится к поведению, которое является

функциональным элементом отношения. На данный факт обращает наше внимание Т.Мондждыцки, который пишет: “Многие отношения детей формируются через формирование беховёральной составной, то есть через подражание другим людям. Таким образом, формируются религиозные, моральные отношения, расовые и многие другие предрассудки” [11].

Данный механизм сопутствует также формированию патриотического отношения. Дошкольники, не имея сформированных схем познания и системы ценностей, легко может поддаться внушениям со стороны взрослых. И поэтому для воспитательной эффективности важно, чтобы ребёнок видел правильные отношения у воспитателей. Воспитатель должен быть таким, чтобы каждая его встреча с ребёнком усиливала у этого ребёнка подражательную составную личности. При этом следует помнить, что “воспитатель не может относиться к воспитаннику как к предмету, а должен воспринимать его как участника педагогического процесса; в воспитании нельзя использовать авторитет как орудие насилия, так как по отношению к воспитанникам единственным подходящим методом будет любовь” [12].

Чтобы подготовить такого учителя, необходимо чтобы он принимал участие в интерперсональных тренировках, тренировках внимания к ребёнку, занятиях и тренировках асертивности или же участвовал в простых занятиях по культуре живого слова.

Воспитатель, имеющий соответствующие знания и компетенции, а также у которого сформировано личностное поведение, имеет зрелое патриотическое отношение к родине, нуждается ещё в новых методах работы или усовершенствовании уже используемых методов. Знание таких методов или их разработка возможны при творческом подходе преподавателя к своему методическому мастерству.

Анализ социологических, психологических и педагогических работ, работа с детьми, постоянные наблюдения преподавателей, а также проведённые исследования и их анализ позволили разработать определённые методические предложения, дающие возможность реализовать патриотическое воспитание в детском саду. К этим предложениям относятся метод “демонстрации произведений искусства” и драма.

Характеристика метода демонстрации произведений искусства

Предпосылкой для использования данного метода есть его богатые воспитательные качества, которые несут в себе произведения искусства. Особенно важными являются возможности искусства в формировании чувствительности к красоте родины, а также добра, существующего в артистическом произведении как эстетическая и моральная ценность. В формировании патриотического отношения развитие чувств является одним из важнейших заданий. Теоретические основания для использования

данного метода дают работы, например, Ирены Войнар [13]. Основные ценности данного метода заключаются в:

- приближении к детям существования мира национального искусства;
- ознакомлении детей с наиболее известными произведениями польской культуры;
- создании возможностей к переживанию различного национального содержания;
- возможности эстетического переживания красоты, которой является произведение искусства – результат работы человека.

Данный метод имеет следующие этапы:

1. Демонстрация произведения искусства (лучшим является непосредственная форма).
2. Определение его характера (музыкальное, пластическое, хореографическое и т. д. произведение).
3. Представление автора данной работы (без биографии).
4. Обращение внимания на характерные черты данного произведения как элемента национальной культуры.
5. Предоставление детям времени на свободное восприятие этого произведения.
6. Воспроизведение переживания, сопутствующего познанию данного произведения искусства, в собственной творческой активности детей.

Принимая во внимание оптимальные условия реализации этого метода, кажется наиболее правильным представлять детям только одно произведение в месяц. Каждое представленное произведение должно иметь разный характер, подчинённый времени, в котором дети с ним знакомятся (мериторическая связь с недельной темой зятятий).

Смысл, элементы и специфика драмы

Одна из различных возможностей активизации маленького ребёнка драма. В последнее время драма стала популярным среди польских преподавателей, однако полное его понимание, особенно скрытого в нём метода “драма”, ещё слабое.

Классик драмы – Brian Way – пишет, что драму следует понимать как “способ содействия развитию каждого человека” [14]. Итак, для участия в драме не нужно иметь особенных способностей, талантов, “соответствующих” возрасту, однако это возможно если её организаторы знают философские и методические принципы использования драмы.

Для педагогической практики важным является понимание драмы как вида занятий, в которых реализуется задание построения границы между виртуальностью и действительностью, в которой ребёнок участвует через “исполнение роли”. Создание виртуальности и нахождение

с её помощью способов решения поставленного задания приводит к тому, что включаются механизмы, ангажирующие всего ребёнка: его эмоции, познавательные процессы, физическую кондицию, чувство тела и фантазию. Открытие пути решения проблемы, а не усвоение его, не изучение, а именно открытие – это главный смысл драмы. Это открытие происходит во время какой-либо деятельности, отсюда название метода – драма (с греческого действие) [15].

В области драмы, которой является граница между воображаемым и действительностью, наблюдаем проблему; если её переживаем, то рождаются идеи её решения “происходит” эффект стремления детей к определённой цели. D.Heathcote считает, что “драма является пребыванием вместе с другими в группе и сотрудничество в реализации совместных целей”. Важной чертой “пребывания в группе” есть то, что опирается оно “на конфликт, контраст, интригу, неожиданность, тайну, удивление и символику” [16]. Основные элементы драмы это: *роль, *напряжение – конфликт, *символы, *ритуал, *рассказ (миф, метаморфоза), *время, *разделение власти, *знаки, *реквизиты, *дар [17].

В концепции Richarde’a Courthey’a содержатся между прочим сценарии занятий с использованием драмы для детей – возрасте от 5 до 10 лет. В драме натуральным образом, через “пребывание в роли” ребёнок познаёт себя, совершенствуется, учится, познаёт свои возможности, уровень знаний и недостатков в этих знаниях – всё это познаёт более точно, чем сделал бы это учитель.

Итак, участие в драме является способом действительной реализации восприятия ребёнка как объекта обучения. Специфика построения и проведения занятий драмой – это то, что все её элементы должны присутствовать в драматическом задании, которое вместе с подготовленными реквизитами будет организовывать его опыт.

Предмет и цель исследования

Предметом исследований была эффективность метода “демонстрация произведений искусства” и детской драмы в обучающей работе детских садов по формированию отношения ребёнка к родине. Целью работы была проверка эффективности этих форм в обучении пятилетних детей с концентрацией внимания на развитии отношения ребёнка к родине. Главной проблемой исследования был вопрос: благоприятствует ли метод “демонстрации произведений искусства” и детской драмы формированию у ребёнка отношения к родине и патриотизма? Для решения проблемы был выбран метод педагогического эксперимента. Он был проведён техникой параллельных групп. Среди техник, использованных в исследовании были тесты: информационный тест знаний о Польше (ТИ), действенный тест заданий (Тез), тест знаний о польских артистах (ТВА). Для записи результатов использовались листы записи результатов тестов. Помогли

также фотографии, представляющие поведение детей.

Исследование проводилось в двух группах в детских садах в Ченстохове (всего 54 ребёнка, экспериментальная и контрольная группа по 27 человек). Экспериментальной составляющей был цикл занятий, проведённых методом “демонстрации произведений искусств” и драматическими техниками, занятия длились шесть месяцев (ноябрь – апрель 2002).

Результаты исследования

Анализ результатов исследования позволяет утверждать, что введённые в экспериментальной группе методы оказались эффективными и отношение детей к родине (в величине определённой исследователями) укрепились. Особенно заметным было возрастание эмоций и знаний о Польше. Примером являются данные на рисунках 1 и 2.

Рис. № 1

Кривая уровня знаний о родине – результаты контрольной группы

Исходя из вышеописанных ценностей использованных методов, предполагалось, что результаты будут высокие. Результаты исследования подтвердили это предположение. Одновременно появилось несколько постулатов методики.

- В методе “демонстрации произведений искусства” большим интересом детей пользовалось творчество польских колористов, поэтому следует расширить программы обучения этому виду изобразительного искусства.

- Восприятие выбранных произведений Ф. Шопена было очень эмоционально; это значит, что следует увеличить количество таких произведений в обучении.

- Используя метод “демонстрации произведений искусства”,

необходимо многократное повторение фамилии автора, подчёркивание его происхождения.

Рис. нр. 2

Кривая уровня знаний о родине – результаты экспериментальной группы

- Среди техник драмы наиболее популярными были: пантомимический этюд, упражнения органов чувств, импровизированные сценки.

- Проблемы с драматическим заданием, относящиеся к легендам о появлении польского государства, рассказы о первых королях Польши были приняты детьми с увлечением; их выбор свидетельствует об элементе знания истории.

- В драматических занятиях использование реквизитов решительно увеличивало привлекательность этих занятий и значительно укрепляло полученные знания о Польше, а также пробуждало у детей позитивные эмоции у детей.

Исследование эффективности данных методов требует дополнительных более широких исследований в различных сочетаниях (город – село, детский сад хорошо организованный и маленькие детские сады, учреждения, работающие по разным программам). Однако уже проведённые исследования сигнализируют, что учитель может значительно усовершенствовать свои методические умения, используя описанные методы в формировании детского отношения к родине.

ФОРМУВАННЯ ВУЧНІВ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У КОНТЕКСТІ ВИХОВНИХ ЗАВДАНЬ ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої держави, який характеризується нестабільністю і кризовими явищами, закономірним є посилення уваги до проблеми морального здоров'я суспільства. Зростання специфічних адаптаційних труднощів у молоді у змінних соціальних умовах життя, яке суттєво вплинуло на стан дитячої та підліткової злочинності, погіршило стан морального здоров'я суспільства, зумовило той факт, що на початку 2002 року Президент України підписав Указ "Про невідкладні додаткові заходи, спрямовані на зміцнення моральності у суспільстві, утвердження здорового способу життя".

Мета та завдання. Дослідити сутнісні характеристики процесу формування в учнів навичок здорового способу життя; визначити й обґрунтувати основні напрями і зміст виховної діяльності позашкільного закладу з формування в учнів навичок здорового способу життя; дати характеристику формам і методикам формування досліджуваної якості.

Джерельна база. Аналіз результатів досліджень педагогів і психологів дозволяє констатувати, що головна функція моралі – регулювати й оцінювати суспільну та особистісну діяльність людини, її поведінку з точки зору відповідності мотивів і прагнень як до особистих інтересів, так і до потреб суспільства [12].

Питання здорового способу життя розкриваються у працях В.І. Баранова, Г.І. Власюк, В.І. Глухова, А.П. Голобородько, М.Д. Зубалія, О.Д. Дубогай, Т.Г. Кириченка, С.О. Лапаєнко, О.П. Лаптєва, С.О. Свириденко та інших [1;2;3;4;7;11].

В останні роки виділялись три основні напрями визначення здорового способу життя: філософсько-соціологічний; медико-біологічний; психолого-педагогічний [9].

Представники першого напрямку (О.А. Мільштейн, В.П.Петленко, В.А.Пономарчук, В.І. Столяров) розглядають здоровий спосіб життя як глобальну соціальну проблему, як складову частину способу життя особистості і суспільства в цілому.

Представники другого напрямку (М.М. Амосов, В.М. Артамонов, І.І. Брехман, А.П. Лаптєв, Лисицин, Р.С. Мотиліянська та ін.) вважають, що здоровий спосіб життя – це комплекс оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток і зміцнення здоров'я, підвищення працездатності людей, продовження їх творчого довголіття [7]. М.Н. Артамонов відмічає, що "здоровий спосіб життя – це реалізація комплексу єдиної науково-обґрунтованої медико-біологічної і соціально-психологічної системи

профілактичних заходів”.

Представники третього – психолого-педагогічного напрямку (М.Я. Віленський, П.А. Виноградов, Б.Ф. Ломов та ін) вважають, що для збереження здоров'я важливою є мотивація здорового способу життя, і головна причина в його дотриманні лежить у свідомості людини, в її психології [9].

Основний зміст. Актуальність проблеми утвердження здорового способу життя серед громадян України, зокрема у молодіжному середовищі, зумовила аналіз виховних можливостей провідних інститутів виховання у вирішенні цієї проблеми.

Відповідальність за виховання морально здорового молодого покоління покладено на інститути виховання особистості, серед яких головним є інститут сім'ї. Але необхідно зазначити, що є проблеми, для яких ризиковано визначати певні соціальні межі. Саме з цього слід виходити, досліджуючи проблему утвердження здорового способу життя, зокрема таке явище, як вживання наркогенних засобів (алкогольних і тютюнових виробів, наркотиків, токсичних речовин). Першим інститутом виховання в онтогенезі дитини є сім'я, тому сім'я завжди була і залишається одним з головних факторів формування особистості. Отже, від того, наскільки успішно сучасна сім'я виконує свою соціальну функцію, в значній мірі залежить і ефективність всієї системи виховання дитини у сучасному соціокультурному середовищі.

Соціально-економічні умови у суспільстві є фактором, який суттєво корегує процес становлення особистості дитини у сім'ї. Викладене вище дозволяє констатувати, що сучасна українська сім'я зазнає сьогодні серйозних змін. На її соціалізуючі функції несприятливо позначаються такі негаразди, як зубожіння населення, житлові проблеми, деградація системи традиційних виховних цінностей, безробіття, правова та матеріальна незахищеність подружніх пар та їхніх дітей тощо.

Батьки за таких умов часто змушені вдаватись до неймовірних зусиль у пошуках заробітків, погоджуючись на тимчасову й переважно ненормовану роботу, у той час, коли діти залишаються без належного догляду та батьківського піклування. Зазначені обставини спричиняють зростання напруження у внутрішньо сімейних стосунках, підвищену конфліктність, відчуженість і навіть ворожість між членами подружжя, батьками та дітьми. Як наслідок – погіршення морального стану у сім'ї, збільшення випадків вживання молодими людьми, які залишилися без належного контролю, наркогенних засобів тощо.

Статистичні дані про стан, рівень, структуру й динаміку наркотизації дозволяють констатувати негативні тенденції цього небезпечного явища. Водночас, аналіз результатів дослідження дозволяє стверджувати, що кількість споживачів наркотичних засобів у 5-8 разів більша, ніж подається

в офіційних документах відповідних міністерств відомств [7].

В алкоголізованих і наркотизованих сім'ях домінують байдужість, нехтування проблемами і почуттями кожного з членів родини, неадекватна вимогливість, виховання без любові. Оскільки провідний вплив на формування соціального здоров'я особистості дитини здійснює сім'я, в неповнолітніх, що виховуються у такій несприятливій ситуації, закладаються психічні відчуття тривоги, неспокою, відчаю, образи, низької самооцінки, ізоляції, неповноцінності. Конфлікти у сім'ї завжди негативно позначаються на стилі поведінки дитини.

Отже, ми можемо зробити висновок, що погіршення морального здоров'я особистості, виявлення складних рис характеру у підлітковому віці є результатом деструктивних проблем у сім'ї. Таким чином, сім'я проєктує вдачу своїх дітей вже на їх майбутні сім'ї, закладаючи відповідний зміст їхньої поведінки у майбутньому.

Тим самим, криза сімейного виховання різко ускладнює умови діяльності в означеному напрямі інших інститутів виховання - освітніх закладів, насамперед шкіл і позашкільних закладів.

Школа є одним з провідних інститутів виховання особистості. Однак, зміст шкільного навчання і виховання, як підтверджують результати дослідження, має цілий перелік невіршених проблем. Крім того, одним із провідних завдань школи є пропедевтична та фахова підготовка молодих людей до виконання ними необхідних професійних та соціальних ролей. Саме базова підготовка молоді до оволодіння системою соціально значущих знань, умінь та навичок складає функціональний зміст завдань школи. Отже, провідною у шкільному навчально-виховному процесі є функція надання учням саме загальноосвітньої компетенції [7].

За таких умов саме позашкільні заклади виступають тим фактором, який компенсує певні недоліки сімейного виховання, виховання в інших навчально-виховних закладах. Як підкреслює Г.П.Пустовіт, позашкільні заклади мають розглядатись як такі, що компенсують недоліки і протиріччя не окремо взятих шкіл, а шкільної освіти і виховання в цілому [13].

Серед основних завдань позашкільної освіти, які відповідають проблемі утвердження здорового способу життя, такі:

- виховання вольових якостей, формування активної життєвої позиції, здорового способу життя засобами фізичної культури та спорту;
- розвиток психо-фізичних ресурсів, зміцнення здоров'я, підтримка високої працездатності протягом всього періоду навчання [8].

Основний комплекс завдань позашкільної освіти та виховання, як зазначено у Концепції позашкільної освіти і виховання, виконують позашкільні заклади освіти різних типів: Палаці, центри, будинки, станції дитячої, юнацької творчості, учнівські та студентські клуби, дитячо-юнацькі спортивні та музичні школи, школи мистецтв, студії, бібліотеки,

оздоровчі та інші заклади різної форми власності [8].

У системі позашкільної освіти існують заклади, які за змістом діяльності віднесені до фізкультурно-оздоровчого напрямку. Фізкультурно-оздоровчий напрям позашкільної освіти забезпечує науково обґрунтований об'єм рухової активності молоді, формування у неї навичок здорового способу життя як невід'ємного компоненту загальної культури особистості та оволодіння системою знань про людину, її повноцінний фізичний і духовний розвиток, формування фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонії духу і тіла [8].

Крім цього, у системі позашкільної освіти діють заклади, які за змістом діяльності віднесені до соціально-реабілітаційного напрямку.

Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що оздоровча функція, а саме формування навичок здорового способу життя не є пріоритетом окремого кола позашкільних закладів, які відносяться до означених вище напрямів. Наприклад, в межах розв'язання цієї проблеми Київський Палац дітей та юнацтва, який є комплексним закладом, оголосив набір на 2002-2003 навчальний рік до Школи волонтерів "За здоровий спосіб життя", заняття у якій передбачає вивчення наступних дисциплін: соціальна медицина, психологія особистості і спілкування.

Крім цього, у дитячо-юнацькій спортивній школі Центру працює 4 відділення з п'яти видів спорту, а також постійно діє психолого-педагогічний центр, який надає психологічну допомогу учням і їхнім батькам.

Значна робота з вирішення проблеми формування навичок здорового способу життя особистості проводиться, наприклад, у Центрі позашкільної роботи Святошинського району міста Києва. В рамках вирішення проблеми у ЦПР реалізується педагогічний проект "Підліток підлітку про здоровий спосіб життя", зміст якого передбачає, що у ролі соціального педагога виступають самі підлітки.

Отже, результати дослідження дозволяють констатувати значні можливості позашкільної освіти у формуванні навичок здорового способу життя, а також у здійсненні профілактики порушення соціального здоров'я особистості. Цьому сприяють організаційно-педагогічні особливості позашкільного навчально-виховного процесу, а саме: широкий вибір форм, методів і засобів здійснення навчання і виховання з урахуванням психофізичних особливостей, стану здоров'я учнів; творче ставлення до навчальних програм; гнучкість змісту позашкільної освіти і його відповідність соціальному попиту тощо.

У Законі України "Про позашкільну освіту" визначені основні форми організації позашкільної діяльності учнів та зазначено, що "позашкільна освіта здійснюється диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану

здоров'я у різноманітних організаційних формах: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, читання, вікторина, концерт, екскурсія, змагання, тренування та ін. [5].

Розглядаючи проблему формування в учнів навичок здорового способу життя в умовах позашкільного закладу, необхідно зазначити, що впродовж тривалого часу побутував погляд на здоров'я, як на відсутність хвороб та нездужань, тоді як проблеми нездоров'я пов'язувалися переважно з медичною практикою, як профілактичною, так і лікувальною. Новий підхід у розв'язанні цієї проблеми полягає в тлумаченні здоров'я як підтримання екологічної рівноваги між індивідом та середовищем у процесі їх взаємодії [10].

Суто педагогічний підхід до виховання у цьому напрямі полягає у прищепленні молоді почуття відповідальності за підтримання оптимально доброго для кожної особистості стану здоров'я.

За результатами дослідження, завдання навчання здорового способу життя у навчально-виховному процесі позашкільного закладу повинно вирішуватись за такими основними напрямками:

- формування навичок здорового способу життя під час реалізації спеціальних проєктів;
- формування навичок здорового способу життя під час занять у гуртках фізкультурно-оздоровчого напрямку;
- утвердження пріоритету здорового способу життя у процесі організації і проведення змагань, олімпіад та інших масових заходів;
- навчання здорового способу життя у контексті занять за програмою гуртків різних профілів;
- формування переконань про необхідність дотримання здорового способу життя у процесі спілкування учень-вчитель.

Формування навичок здорового способу життя повинно бути системним і включати комплекс конкретних знань, а саме:

- значення гігієни, дотримання чистоти, правильного харчування для здоров'я людини;
- необхідність вакцинації для профілактики хвороб;
- необхідність запобігання шкідливим звичкам – палінню, алкоголізму, вживанню наркотиків.

У межах ознайомлення учнів із значенням гігієни для здоров'я людини необхідно підвести учнів до висновку, що дотримання особистої гігієни не обмежується звичками мити руки та приймати душ. Учні повинні оволодіти навичками догляду за волоссям, шкірою обличчя та тіла, руками, зубами, одягом та взуттям.

За даними нашого дослідження, такі заняття не тільки є цікавими для дітей, але й допомагають невпевненим у своїй зовнішності учням вирішити цю проблему, а значить, почувати себе більш впевнено у

стосунках з однолітками.

Важливим напрямом діяльності нами визначено навчання дітей гігієни розумової праці з метою уникнення перевантажень. У межах вирішення цього завдання необхідно навчити дітей: правильно організувати робочий час, чергувати розумову діяльність з фізичними вправами, паузами для релаксації, прогулянками на свіжому повітрі.

Досвід уникнення стресів та їх нейтралізації, навички гігієни розумової праці найбільш ефективно, як підтверджують результати дослідження, розвиваються і доповнюються під час занять у позашкільному закладі. Ці навички є важливими, оскільки допомагають запобігати таким розладам психіки, як надмірна тривожність, манії, депресія.

Щодо боротьби зі шкідливими звичками – палінням, алкоголізмом, вживанням наркотиків в умовах навчально-виховного процесу позашкільного закладу, за результатами дослідження, дедалі прийнятною та найбільш конструктивною є тактика роз'яснювальної роботи, що спирається на позитивні моменти, а не на негатиї. Тобто, як вважає Н.М.Лавриченко, педагог повинен не стільки залякувати підлітків наслідками шкідливих звичок, скільки привертати увагу і посилювати симпатію до людей, які дотримуються здорового способу життя – відомих спортсменів, співаків, кіноакторів [10]. У такий спосіб, продовжує далі автор, розвінчуюватиметься створений рекламними компаніями стереотип “героя з цигаркою”, який асоціюється з активністю та процвітанням.

Альтернативою обстановці нетерпимості щодо куріння або пияцтва, за даними дослідження, є створення такого клімату в учнівському колективі, за якого вони стають зовсім непотрібними як розрядники напруження або демонстрування дорослості чи незалежності. Особливо результативним, як свідчать дані дослідження, є залучення дітей до занять спортом, оскільки, завдяки появі нових пріоритетів, учень віддає перевагу досягненню високих результатів, можливості перемогти у змаганнях.

Отже, у межах вирішення проблеми формування в учнів навичок здорового способу життя у позашкільному закладі, доцільним є проведення бесід, семінарів, дискусій за такими темами: “Причини порушення соціального здоров'я особистості. Алкоголізм”, “Паління та його шкідливий вплив на здоров'я людини” тощо.

Важливим чинником у боротьбі із шкідливими звичками учнів, а також у профілактиці цього явища є співпраця педагогічного колективу позашкільного закладу з батьками. Для надання допомоги батькам ефективним прийомом є ознайомлення їх зі змістом листівок: “Дитина і сигарета: у бій ідуть батьки” тощо; проведення бесід, надання необхідних рекомендацій і порад з боку педагогів і психологів позашкільного закладу.

Загальні висновки. Аналіз результатів дослідження дозволив визначити умови, за яких формування в учнів навичок здорового способу

життя у позашкільному закладі буде здійснюватися найбільш ефективно, а саме:

1. Надання уваги зовнішньому вигляду учнів. Ознайомлення їх (у цікавій формі) з прийомами догляду за волоссям, шкірою обличчя та тіла, руками, зубами, одягом та взуттям.

2. Підтримання належних гігієнічних умов за місцем навчання. Заняття повинні проводитися в умовах, якнайбільш комфортних, і, водночас, приміщення повинно бути раціонально обладнаним.

3. Навчання дітей раціонально організувати свій робочий час, вміння відпочивати, розслаблятися.

4. Проведення бесід, які націлені на формування свідомого ставлення учнів до проблеми вживання наркогенних засобів.

Перспективи. Подальшого дослідження вимагають соціально-педагогічні компоненти формування здорового способу життя школярів; обґрунтування і розробка ефективних методик і діагностичного апарату процесу формування здорового способу життя школярів

Література:

1. Баранов В.И. *За здоровый образ жизни: физкультура против вредных привычек.* — К.: Здоров'я, 1988. — 128 с.

2. Власюк Г.І. *Виховання у старшокласниць прагнення до здорового способу життя: Дис....канд. пед. наук.* — К., 1995. — 191 с.

3. Голобородко А.П. *Формирование понятия здорового образа жизни у учащихся основной школы: Дис. канд. пед. наук.* — Харьков, 1997. — 241 с.

4. Дубогай А.Д. *Управлять здоровьем смолоду.* — К.: Молодь, 1985. — III с.

5. Закон України "Про позашкільну освіту". *Освіта України. Нормативно-правові документи.* — К.: Міленіум, 2001.

6. Зубалій М.Д., Закопайло С.А. *Структурні компоненти здорового способу життя старшокласників // Молодежь третього тисячелетия: Сб. научн. ст. в 3-х томах.* — Т. II. — Одесса: ИСУ, 2000. — С. 394-399.

7. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. *Соціальна педагогіка / Соціальна робота: Навч. Посібник.* — К.: ІЗМН, 1997. — 392 с.

8. Концепція позашкільної освіти і виховання.

9. Кузьменко В.Ю. *Становлення та розвиток поняття "здоровий спосіб життя" // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах: Зб. навч. Праць.* — Київ: Пед. думка, 2000. — Кн. I. — 340 с.

10. Лавриченко Н.М. *Педагогіка соціалізації: європейські абрисы.* — Київ: Віра інсайт, 2000. — 443 с.

11. Лаптев А. П. Физическая культура в формировании здорового образа жизни // Теория и практика физической культуры. – 1986. – № 7. – С. 13-17

12. Рена Н. О., Субачов Ю. Е. Виховання морально-соціальної зрілості учнів засобами народної педагогіки // Рідна школа. – 2001. – № 8.

13. Пустовіт Г. П. Деякі аспекти методології позашкільної освіти. – № 2. – с. 11-15.

Тереса Банашкевич

ПОДГОТОВКА ДЕТЕЙ И МОЛОДЁЖИ К АКТИВНОМУ ОТДЫХУ

Свободное время каждый из нас проводит по своему усмотрению. Однако не все умеют выбрать для себя соответствующие формы отдыха, то есть содержание, заполняющее свободное время. Этому трудному искусству человек учится в течение всей своей жизни, но основные образцы и навыки приобретает в раннем детстве и молодости. Воспитание в его широком и общем понимании, то есть “сознательно организованная деятельность, опирающаяся в воспитательном отношении на педагога и ученика” [Окунь 1992], проходит в определённом воспитательном окружении. Дети и молодежь в школьном возрасте остаются под влиянием семьи, школы и ровесников.

Обучение человека умению содержательно проводить свободное время занимается запланированная педагогическая деятельность, называемая подготовкой к проведению свободного времени, или же рекреативным воспитанием. Этот вид воспитания находится в центре внимания нового направления в педагогике педагогика досуга. Педагогические теории этого направления, связанного с социальной педагогикой, стараются, чтобы педагогика досуга нашла достойное место среди других видов науки о воспитании.

В польской педагогической литературе появились три работы, целиком посвящённые проблемам подготовки к отдыху [Чайковски 1976, Воляньска 1977, 1998]. В общедоступных публикациях можем найти целый ряд модельных решений [Демель 1976, Пшецлавски 1978, Винярски 1991], которые до сих пор не нашли отражения в практике. Минимальная эффективность воспитания рекреативной активности регистрируется не только в Польше, но и в целом мире.

Социализирующие действия в рамках разных систем воспитания во время физического отдыха во многих странах не приносят успехов. Как главная причина этого явления называется слабая система школьного физического воспитания, которое является главным звеном этой системы. Среди многих замечаний в адрес воспитания одно заслуживает особого

внимания и касается того, что хорошо продуманная программа физического воспитания в школах, охватывающая своим влиянием другие локальные учреждения, такие как: дом культуры, спортивные клубы, центры отдыха и т. п. - благоприятствует увлечению детей и молодёжи физической активностью – черта здорового стиля жизни [Рускин 1994]. Не трудно предугадать, что здесь говорится о школьной среде. Действительно, это наиболее эффективный способ распространения активного физического отдыха. Здесь также следует заметить, что современное физическое воспитание понимается не только как урок, но как процесс, охватывающий целостность оздоровительно-воспитательных воздействий в доме, школе и вне школы.

На слабую эффективность физического воспитания, связанного с подготовкой детей и молодёжи к физически активному отдыху, влияют составные, содержащиеся в самой системе этого вида воспитания. Правильным представляется замечание теоретика отдыха – Ричарда Винярского, который причины слабой эффективности видит в:

- а) в понимании активного отдыха как повинности,
- б) в отождествлении воспитания только с формированием навыков, повышением физической подготовки или передачей знаний и умений,
- в) в инструментальном и спорадичном отношении к активному отдыху в процессе воспитания,
- д) отсутствие комплексности и согласованности в деятельности воспитательных учреждений [Винярски 1991].

В последние годы польские теоретики и методики физического воспитания выделили потребность педагогизации физической культуры, в структуре которой находится активный отдых. Они обращают внимание на роль сознательного участия молодого человека в процессе физического воспитания. Они сделали это не только согласно современным европейским и международным тенденциям, но и творчески развили и приспособили к условиям и потребностям Польши.

В современном понимании физическое воспитание включает как технологические компетенции, и касающиеся интеллектуальной и двигательной сфер, так и аксиологические компетенции, относящиеся к эмоционально-волевой сфере. Таким образом, традиционные цели, адресованные только телу как к материи, в настоящее время охватывают всего ребёнка, то есть его физическую, психическую, социальную и интеллектуальную сферы. В общей концепции физического воспитания закладывается представление, что оно должно подготовить ученика к занятиям в физической культурой так, чтобы, будучи взрослым человеком, он хотел и умел заботиться о своём теле, здоровье и физическом состоянии в течение всей жизни [Грабовски 1997, Осиньски 1996 и др.]. В подготовке детей и молодёжи к отдыху особенно важной является реализация

перспективных целей. В школьной практике будут они реализовываться через организацию обучающих ситуаций, в которых перед учениками ставятся следующие задачи:

а) формирование позитивного отношения к своему здоровью, физическому развитию, физическим умениям, закаливанию и т. д.,

б) развитие увлечения и заинтересованности различными видами движений,

в) совершенствование двигательных умений, полезных в течение всей жизни, таких как: ходьба, бег, расслабляющие игры, езда на велосипеде, на лыжах, плавание,

г) задачи, при выполнении которых ученик получает необходимые знания, чтобы научиться заботиться о своём теле и активно заниматься физической культурой.

Матей Демель, создатель концепции воспитания в здоровье, говорил: "(...) если мы хотим иметь сознательных учеников, родителей и общество в целом – то необходимость расширения знаний об активном отдыхе очевидна. Интеллектуализация в воспитании отношения к физической культуре должна помочь воспитаннику в познании себя и своих потребностей" [Демель 1986]. Люди склонны видеть причины низкой популярности активного отдыха во внешних условиях, тогда как это внутренние, личностные причины, в которых познавательный компонент наиболее важен.

Исследования (С. Стшьевского [1996], Т. Фроловича [1993], Т. Банашкевич [1996]) подтверждают, что ученики начальной школы имеют большие недостатки в практических знаниях, то есть в знаниях, которые должны быть получены в управляемых, обязательных и свободных формах активности. Такие знания – это знание правил, принципов и методики самостоятельного и группового отдыха. Известно, что само знание не даёт возможности перенесения его на деятельность. Рекреативное поведение зависит в сильной мере от отношения человека к своему здоровью, физической кондиции и т. д..

Под понятием "отношение" понимается чаще всего "(...) сильная диспозиция, проявляющаяся в поведении, чертой которого есть позитивное или негативное эмоциональное отношение к предмету" [Мика 1984]. В воспитательных воздействиях на отношение к отдыху, можно думать о: формировании нового отношения к отдыху, изменении направления отношения к предыдущему, состоянию например из негативного на позитивное и наоборот. В воспитании детей и молодёжи готовности к активному отдыху будет иметь место формирование позитивного отношения к своему телу и к физической активности. В последнее время в мире наблюдается всё более сильное увлечение телом, говорится даже о ренессансе ценности тела в контексте соматической культуры, понимаемой

широко, то есть как здоровый образ жизни в понятии био-психо-социальном [Кравчык 1987].

Достижение определённого стиля жизни, реализованного через систематическую двигательную активность, требует познания средств, методов и принципов рационального отдыха. Умение использования этих технологий с ранних лет предоставляет шансы на то, что они будут использованы и во взрослой жизни.

Наши классики теории отдыха Мацей Демель и Влодзимеж Хумен под воспитанием готовности к активному отдыху понимают “популяризацию навыков, привычек и отношения” [Демель, Хумен 1970]. Подобно Р. Врочиньскому и К. Чайковскому, А. Т. Воляньска определяет воспитание как “(...) систему педагогических действий, целью которых - формирование позитивного, открытого отношения к физической культуре, оснащение человека соответствующей информацией и умениями” [Воляньска 1994]. Особое внимание следует обратить на формирование активного, творческого отношения, которому сопутствуют переживания и эмоции. Удовольствие, радость, удовлетворение, хорошее настроение – это примеры чувств и эмоций, формирующих позитивное отношение. Чувство принуждения, страха или скуки в воспитании являются психическим состоянием, которое отрицательно влияет на активный отдых.

Инновационный взгляд на воспитание готовности к активному отдыху представляет Р. Винярски, который утверждает, что “(...) смыслом эффективного воспитания готовности к отдыху является его добровольность, открытое отношение к миру ценностей активного отдыха, приводящего к их признанию, но, прежде всего к принятию их как своих” [Винярски 1991].

Итак, под воспитанием готовности к активному отдыху можно понимать систему педагогических действий, цель которых введение молодого человека в мир ценностей активного отдыха, которые он признает как своими и что приводит к тому, что он захочет уметь заполнять свободное время физической активностью для того, чтобы сохранить и укрепить своё физическое, психическое и социальное здоровье.

Воспитание, как система педагогических воздействий, является комплексной деятельностью, охватывающей три сферы активности человека. Во введении детей и молодёжи в активный отдых воспитание стремится к достижению следующих целей:

- В эмоциональной сфере (аксионормативной, активной) – формирование позитивного отношения к активному отдыху, увлечения и заинтересованности двигательной активностью и физическими усилиями, побуждение потребности в активном отдыхе.
- В рациональной сфере (интеллектуальной, познавательной) – развитие сознания, передача знаний о значении двигательной активности,

понимание смысла этого явления для здоровья, физической кондиции, предотвращения цивилизационных заболеваний и для физической культуры, формирование основ знаний о спорте, о правилах использования оздоровительных тренировок.

• В сфере моторики (поведения) – формирование и совершенствование технически-спортивных умений и навыков активного проведения свободного времени, познание минимума умений и форм, полезных для отдыха и досуга в течение всей жизни [Воляньска 1994].

Важным является также обучение таким спортивным занятиям, которыми можно заниматься в течение всей жизни, например: гимнастика, спортивные игры, езда на велосипеде, на лыжах, плавание, танец и многие другие.

Задачами воспитания готовности к активному отдыху, реализованными разным воспитательным окружением, будут:

- развитие у воспитанников сознания в сфере ценностей активного отдыха,
- стимуляция увлечения и потребности в активном отдыхе,
- формирование позитивного отношения к физической активности,
- ознакомление с широкими возможностями увлекательных форм отдыха и создание возможностей к их использованию,
- мотивирование к совершенствованию умений, полезных на активном отдыхе,
- в случае необходимости потребность при оценке и выборе соответствующих форм, полезных с точки зрения полезности человеку и обществу.

Реализация перечисленных задач должна подготовить учеников к активному, рациональному времяпровождению. Эффективность будет измеряться степенью увеличения физической активности у данного ученика или у данной группы. Вызывать интерес к активному отдыху может каждый: сосед, врач, почтальон, но полную реализацию сознательно запланированных воспитательных задач может обеспечить только педагогическое окружение и интенционального воспитания.

Литература:

1. *Винярски Р. [1991] Спор о истоте рекреации физычней: дилематы теоретичне – консеквенце виховавче. Виховане Физычне и Спорт, нр 2.*
2. *Воляньска Т. [1994] Рекреация руховаю Зешыты Науково-Методычне АВФ, Варшава.*
3. *Воляньска Т. [1998] Виховане до рекреации, Варшава.*
4. *Воляньска Т. [1997] Виховане до рекреации в школьном системе вихованя физычного, Варшава.*

5. Демель М. [1986] Трыбуна Професоров. Конечность популяризованя ведзы о культуже физычней. Выхованне Физычне и Хигиена Школьна, нр 4.

6. Демель М. [1976] Выхованне физычне в школе в сьветле ориентации аксьёлогиных. Крытыка и пропозыцые моделёвею [в:] Культура физычна и сполеченьство (ред.) Кравчык З., Варшава.

7. Демель М., Хумен В. [1970] Роля школы в выхованню до рекреации физычней. Студия Педагогичне ХХ.

8. Крабовски Х. [1997] Теория физычней едукацы, Варшава.

9. Кравчык З. [1987] Культура физычна в сьвядомосьци сполечней и способе жыця. Культура Физычна, нр 11-12.

10. Мика С. [1984] Псыхология сполечно, Варшава.

11. Оконь В. [1992] Словник педагогичны, Варшава.

12. Осиньски Вю [1996] Зарыс теории физычного выхованя, Познань.

13. Пшецлавски К. (ред.) [1978] Час вольны дзеци и млодзежы в Польсце, Варшава.

14. Рускин Х. [1994] Мит и жечывистосьцю Спур о кшталт выхованя физычного в школах. Культура Физычна, нр 1-2.

15. Чайковски К. [1976] Выхованне до рекреации, Варшава.

Л.В.Кужільна

ПОЛІСТИЛІСТИЧНА МОДЕЛЬ СВІТУ ЛІНИ КОСТЕНКО

У даному дослідженні представлений лінгвостилістичний аналіз полістилістичної моделі світу "великого морального Тексту" однієї із талановитіших поетес другого етапу українського національного відродження в українській літературі ХХ століття Костенко Ліни Василівни.

В предлагаемом исследовании представлен лингвостиллистический анализ полестиллистической модели мира "великого морального Текста" одной из талантливейших поэтесс второго этапа украинского национального возрождения в украинской литературе ХХ века Костенко Лины Васильевны.

The investigation specifies the linguo-stylistic analysis for world polystylistic pattern of "great moral Text" made by one of the most talented poetesses of the II-nd stage of Ukrainian national revival in Ukrainian Literature of the XX-th century Kostenko L.V.

Полістилістична модель світу у творчості Л.Костенко не була предметом спеціального дослідження ні вітчизняного, ні світового літературознавства. А саме такий підхід дає можливість: а) з'ясувати ракурси бачення поетом світу; б) розкрити трагедію, драму, гармонію "внутрішньої" людини; в) дати концепцію "української душі" поетеси.